

CZU: 82-97:811.16367

PARTICULARITĂȚI ALE TOPICII ÎN TEXTUL RELIGIOS TRADUS DIN SLAVONĂ

Claudia CEMĂRTAN

Universitatea de Stat din Moldova

Textele religioase, traduse din limba slavonă în cea română și publicate la Tipografia Eparhială din Chișinău în secolul al XIX-lea, se caracterizează printr-un șir de particularități (îndeosebi sintactice și lexicale), care se datorează influenței originalului slavon. Printre abaterile de la norma limbii literare, provocate de această influență, se înscriu și cele de topică, în special dislocările și inversiunile constituentelor diferitor structuri sintactice, analizate în prezentul studiu în baza materialului excerptat din două texte religioase – „Instrucția blagocinului” și „Acatistul cuviosului Serafim din Sarov” – traduse din slavonă și publicate la un interval de aproape un secol: în 1827 și în 1910.

Cuvinte-cheie: topică directă, topică inversă, text religios, influență slavonă, normă literară.

WORD ORDER IN RELIGIOUS TEXTS TRANSLATED FROM THE SLAVIC

Religious texts, translated from Slavic into Romanian and published at the Eparchial Printing House in Chisinau in the nineteenth century, are characterized by a number of peculiarities (especially syntactic and lexical), due to the influence of the original Slavic. Among the deviations from the norm of the literary language caused by this influence are also the order of words, especially the dislocations and inversions of the constituents of different syntactic structures, analyzed in the present study on the basis of the extract from two religious texts – the “Blagocin instruction” and “The akathist of St. Seraphim of Sarov” – translated from Slavic and published about a century ago: in 1827 and in 1910.

Keywords: direct word order, reverse word order, religious text, Slavic influence, literary norm.

Introducere

În diverse studii privind istoria limbii române, un subiect perpetuu este cel ce vizează particularitățile sintactice neromânești, reperate în texte din diferite epoci și explicate – mai ales, în traduceri din secolele al XVI-lea – al XVII-lea – prin influența originalului, de obicei slavon, sau prin imitarea, în timpurile mai moderne, a diferitor modele străine – latinești, rusești, franțuzești, englezești etc. Printre trăsăturile datorate influențelor pe care le-a suportat limba română – atât în perioade mai vechi, cât și la etapa actuală – sunt menționate, de regulă, aceleași sectoare ale sintaxei: ordinea cuvintelor, exprimarea negației, regimul unor verbe, utilizarea unor forme verbale ș.a. Din domeniul topicii au fost relevate ca particularități neromânești *inversiunile și dislocările artificiale* ale unor forme flexionare compuse sau ale unor grupuri de cuvinte strâns legate între ele: separarea auxiliarului de forma verbală cu care se combină, encliza pronumelui reflexiv față de un verb sau separarea acestui pronume de verbul însoțit [1, p.459].

În seria unor asemenea „particularități neromânești” de topică se înscriu și cele relevate în textele pe care ne-am propus să le cercetăm din perspectiva influențelor suportate din partea modelelor rusești. Este vorba de „Instrucția blagocinului” [2] și „Slujba și Acatistul cuviosului și de Dumnezeu purtătorului Serafim din Sarov” [3], traduse după originale rusești și publicate în Tipografia Exarhicească (respectiv, Eparhială) din Chișinău la un interval de aproape un secol: în 1827 („Instrucția blagocinului”) și în 1910 („Slujba și Acatistul cuviosului și de Dumnezeu purtătorului Serafim din Sarov”).

Reflectând trăsăturile caracteristice limbajului religios din epoca respectivă, textele sus-numite invocă totuși registre diferite ale acestui limbaj. Limba *Instrucției blagocinului* reprezintă o variantă a stilului religios, care trimite la dimensiunea organizatorică și administrativă a Bisericii ca instituție, variantă ce poate fi numită *limbaj administrativ-juridic bisericesc*, utilizat în textele referitoare la statutul și organizarea Bisericii și în lucrările de drept religios [3, p.75]. Textul *Slujbei și Acatistului cuviosului și de Dumnezeu purtătorului Serafim din Sarov* este redactat, firește, într-o altă variantă a stilului religios, considerată *limbaj liturgic de cult*, care reprezintă „limbajul specific rugăciunii, Sfintei Liturghii, Sfintelor Taine și celorlalte slujbe religioase” [3, p.74]. Ambele au ieșit, la date diferite, de sub teacurile Tipografiei Eparhiale din Chișinău și reflectă cu multă fidelitate starea limbii române din Basarabia secolului al XIX-lea.

Topica unor părți de propoziție în textul religios tradus din slavonă în secolul al XIX-lea

Specialiștii au remarcat, în repetate rânduri, că limbajul de cult este una dintre cele mai conservatoare variante ale limbajului religios, de aceea poate fi considerat „un caz de diacronie în starea actuală a limbii române” [4, p.75]. În această ordine de idei, E.Coșeriu opina că „într-o limbă literară, într-o limbă de cultură, de cultură scrisă, chiar și diacronia reală poate fi sincronică, adică poate fi prezentă în orice moment, fiindcă aceste texte mai vechi se cunosc și pot fi reluate nu numai ca texte, ci și ca funcțiuni elementare, adică pentru acele limbi există un fel de coprezentă a diacroniei în sincronie” [5, p.34].

Textele traducerilor menționate *supra* reprezintă niște mostre elocvente – cu trăsăturile specifice inerente stilurilor cărora aparțin – ale limbii române în două momente cronologice definitorii: la începutul „rusificării” ei și la etapa când se pot vedea niște rezultate ale acestei „operații”. Starea lucrurilor de la începutul acestei perioade este foarte sugestiv caracterizată de cercetătoarea L.Colesnic-Codreanca, care, referindu-se la traducerea și redactarea în limba română a primei „Constituții” a Basarabiei, menționează că „în general, actele oficiale erau traduse în cancelariile de la Chișinău de către funcționarii țariști, consilieri ai guvernatorului Basarabiei, care cunoșteau limba română” [6, p.161], de aceea nu ne putem aștepta la „traduceri de calitate” în acest domeniu. Cât privește traducerile textelor propriu-zis religioase, situația poate fi mai bună, în sensul că traducătorii puteau oricând recurge la textele similare, redactate și publicate dincolo de Prut, chiar dacă accesibilitatea lor devenea din ce în ce mai anevoioasă. Oricum, trebuie să remarcăm că, în ciuda vicisitudinilor și dificultăților întâmpinate, limba română a reușit să reziste presiunilor politice și culturale din partea celor care o dominau, așa încât chiar și o traducere ca cea a *Slujbei* și a *Acatistului cuviosului Serafim din Sarov* se caracterizează prin respectarea unor norme gramaticale și lexicale specifice limbajului religios românesc din epoca respectivă și printr-un grad de corespundere acestor norme mult mai înalt, în comparație cu starea faptelor de limbă atestate în *Instrucția blagocinului*.

Chiar dacă lexicul este mai sensibil la influențe și mai flexibil în ce privește adaptarea la noile condiții, am optat, în prezentul demers, pentru o analiză a reflexelor limbii ruse (limbă în care au fost redactate textele servind drept originale pentru traducere) asupra topicii diferitor părți de propoziții în produsul acestei traduceri. Este aproape axiomatic că, în procesul traducerii, influența modului de construire a enunțului din textul original este una dintre cele mai puternice și mai „perfide”, întrucât este mai dificil de sesizat, în special dacă e vorba de un traducător mai puțin format. De aceea, urmărirea acestui fenomen în traducerile menționate ni s-a părut interesantă și provocatoare.

Precizăm de la început că, în linii mari, ordinea cuvintelor în structurile sintactice din textele analizate se conformează normelor în vigoare în epoca în care au fost redactate acestea, iar noi vom semnala un șir de fenomene ce prezintă unele abateri de la ele.

1. Topica **atributului acordat** în limba română este, după cum se știe, prototipic postnominală, chiar dacă se admit și abateri, ea fiind determinată, mai ales, de tipul adjectivului care îl exprimă: adjectivul relațional este utilizat doar postnominal, iar adjectivul calificativ pot accepta și poziția pronominală, fără a antrena modificări semantice [7, p.223], ele înregistrând, de cele mai multe ori, conotații stilistice. În acest sens, nu putem să nu dăm dreptate și cercetătorilor care consideră că antepunerea atributului față de determinat „nu se datorează exclusiv unei imitări servile a originalului, ci și unor factori de ordin semantic și stilistic, relevând atitudinea creatoare a traducătorului” [8, p.74]. În cazul textelor analizate aici atestăm masiv atât adjective calificative, cât și relaționale, în funcția atributului acordat, antepuse cuvântului determinat. Asemenea situație se datorează totuși amintitei imitări servile a originalului rusesc, unde poziția prenominală a atributului acordat este una normativă, ceea ce se poate demonstra și prin compararea lor cu textul original, ca în exemplele:

a) **attribute exprimate prin adjective calificative**: *alegerea s-au făcut după cuviosă orânduială* [2, p.13] {избрание происходило настоящим порядком}; *să mântuiască din nevoi pre cei ce cu credință săvârșesc cinstită pomenirea ta* [3, p.4] {от бед избавити верою творящая честную память твою}; *proslăvind preacinstită pomenirea ta* [3, p.8] {прославляюще пречестную память твою}; *Merge-vor drept nimeritoare săgețile fulgerilor și ca dintr-un arc bine încordat al norilor la țintă vor lovi* [3, p.11] {Пойдут праволучныя стрелы молниины и, яко благодкрутая лука облаков на намерение полетят} ș.a.;

b) **attribute exprimate prin adjective relaționale**: *blagocinul să privegheze ca biserică să se zidească și cu toată bisericeasca cuviință să se întrebuinteze în toată după gramata Arhierescă* [2, p.6] {вам благочинному наблюдать, дабы храм строен был и всяким церковным благолепием украшаем в сходственность Архирейской грамматы}; *cetindu-le lor din nou tipăritele cuvinte* [2, p.9] {прочитывая им на литургии новоизданныя проповеди}.

Referitor la atributele exprimate prin adjective relaționale, specialiștii menționează că, spre deosebire de limba actuală, unde ele au topica fixă postnominală, „în limba veche, topica adjectivelor relaționale nu este rigidă, însă, chiar din primele texte românești, se constată preferința acestor adjective pentru poziția postnominală” [9, p.30];

c) atribute exprimate printr-un lanț format din **adjectiv calificativ + adjectiv relațional + alte determinări**: *vor avea deosăbită Arhierească cătră dâșșii bună voire* [2, p.18] {обнадеживаются Архиерейским к ним особливым благоволением}; ... *și altele tipărite și folositoare duhovnicești cărți* [2, p.4] {и другие изданные и полезные духовные книги}; *să se facă legiuite și vrednice de credință zapise* [2, p.8] {и делать законные и достоверные обыски}.

Tot în poziție pronominală sunt plasate și **construcțiile participiale** în funcție atributivă, fapt ce constituie o deviere atât de la normele epocii, cât și de la evoluția lor ulterioară, însă este în deplină concordanță cu situația existentă în limbile slave în general și cu cea atestată în textele supuse traducerii. Spre exemplu: *să cerceteze cu orânduială, după dată de la Dicasterie povățuire în adevăr* [2, p.14] {и тебе следовать порядочно, по данному от консистории наставлению, по сущей справедливости}; **Încredințatele în privigherea ta, blagocinule, bisearici să le cercetezi măcar de doao ori pe an** [2, p.16] {Порученные смотрению твоему церкви объездить по крайней мере дважды в год}; *de aceea eu, împlinind această încredințată mie datorie cu cuviincioasă silință*, [2, p.38] {почему я, исполняя сие порученное мне звание с подобающим рачением}; *și cu pilda vieții voastre povățuiți ceale încredințate purtării voastre de grijă suflete* [2, p.39-40] {наставляйте врученные попечению вашему души}; *și să trimată iscălite cu mâinile lor jalobe, care să fie și de blagocinul încredințate* [2, p.12] {и заручные, тобою благочинным засвидетельствованные, прошения присылали}.

Totuși, faptul că asemenea poziționări nu au fost înregistrate în textul *Slujbei* și al *Acatistului* ne dă temeii să presupunem că ele au avut un caracter tranzitoriu și, în mare parte, pot fi considerate mai degrabă mostre ale „abilităților” traducătorului *Instrucției*..., decât indicii proprii limbii române din epoca de referință.

O trăsătură specifică și foarte răspândită a topicii atestate în textele analizate este plasarea finală a verbului-predicat, fenomen caracteristic în general pentru unele limbi clasice – latina și slavona, preluat și în textele rusești vizate aici, care ar fi putut influența și maniera de traducere a lor. Iată câteva exemple: a) *Toți slujitorii bisearicii fără de știrea blagocinului întru altele ceale cu depărtare popoare, adecă mai mult de cinsprezece vârste, adecă trii ceasuri, să nu să depărteze, și aceea pe scurtă vreme* [2, p.11] {Всем священо и церковнослужителям без ведома твоего в другие отдаленные, например, более пятнадцати верст, приходы, и то на краткое время, не отлучаться}; b) *iară într-altele epărhii fără de blagoslovenia Arhierească și fără de pașpórturi de la Dicasterie sau de la pravlenia duhovnicească pre nimene sângur prin sâne blagocinul să nu-l sloboadă* [2, p.11] {а в другие епархии без благословения Архиерейского и без пашпортов от консистории, или духовных правлений никого собою не отпускать}; c) *că acela ca un învățator bun întru tária credinții și a faptelor bune s-au arătat, învățând cu învățăturle cele de Dumnezeu însuflate* [3, p.13] {Той бо, яко наставник добрый в твердости веры и добродетели явися, Богодуховенными учении}; d) *și acolo dupre dreptate cu cunună prea strălucită te-ai încununat* [3, p.20] {и тамо праведно пресветлым венцем венчался еси}.

Modelului slavon/rusesc se datorează și construirea predicatului nominal cu numele predicativ antepus sau elipsa verbului copulativ: **Foarte de cuviință și de folos iaste, ca fieștecare bisearică să aibă oareșcare cărți care slujesc spre învățătura preoților și creștinilor** [2, p.4] {Весьма прилично и полезно каждой церкви иметь некоторыя к наставлению священников и христиан служащая книги}; **Drepții în veaci vor fi vii și întru Domnul plata lor, și purtarea de grijă pentru dâșșii de la Cel prea înalt** [3, p.11] {Праведницы во веки живут и в Господе мзда их, и попечение их у Вышняго} .

Fenomenul dislocării părților constitutive ale unei unități gramaticale este prezent în limba română veche, el manifestându-se chiar în cadrul structurilor morfologice, între verbul auxiliar și verbul lexical, însă „apare, cu frecvență din ce în ce mai redusă, până la sfârșitul epocii moderne, nemaifiind înregistrat în secolul al XIX-lea” [10, p.233]. În textele despre care discutăm aici se atestă, destul de frecvent, dislocarea elementelor constitutive ale predicatelor compuse sau a altor structuri în care este solicitată asocierea celor două lexeme verbale conexe. Spre exemplu: a) *Blagocinul are puteare de la Preaosfințitul Arhiereu pe preoți, diaconi și pre țercovnici să-i canonisească întru acest chip* [2, p.17] {Благочинный имеет от Преосвященного Архиерея власть священников, диаконов и церковников штрафовать следующим образом}; b) *iară deaca spre a alege pre preot peste o lună, iară pre diaconi și țercovnici peste doao luni nu vor înceape*, [2, p.12]

{А естъми к избранию священника чрез месяц, а диаконов и церковников чрез два месяца не приступят}; c) *Datoriu iaste blagocinul a căuta* [2, p.9] {надлежит смотреть}; d) *Diaconii și clericii sunt datori pre preotul său, ca pre un proestós al bisearcii, să-l cinstească și să-l asculte și cu nimica pre el nici cu cuvântul, nici cu fapta să nu-l scârbească* [2, p.10] {Диаконы и причетники должны своего священника, яко настоятеля церкви, почитать и повиноваться, и ничем его ни словом, ни делом не оскорблять}; e) *Căci aceasta cuviosului Serafim începui slavei se face, căreia părtași și pe noi ne fă cu rugăciunile tale, fericite* [3, p.4] {Сия бо преподобному Серафиму начало славы полагает, еяже общники и нас сотвори твоими молитвами, блаженне}; f) *pre care a vede cu apostolii te-ai învrednicit* [3, p.22] {юже видети со апостолы сподобился еси}; g) *Părutu-s-au întru ochii celor nepricepuți a muri* [3, p.10] {Нетщевани быша во очесех безумных умрети}.

Și în clasa complementelor se înregistrează devieri de la normele de construire a enunțurilor în limba română, bazate, în general, pe ordinea *Subiect – Predicat – Obiect direct – Obiect indirect*, determinanții circumstanțiali bucurându-se de o libertate mai mare în alegerea poziției. Abaterea de la schema arătată este cauzată, în mare parte, de poziționarea finală a predicatului, ceea ce face ca determinările complementare să-și deplaseze locul, devansând predicatul. În rezultat, atestăm:

a) **complemente directe antepuse:** ... *ca preoții, diaconii și clericii catihisul totdeauna să-l știe de rost* [2, p.9] {чтоб священники, диаконы и причетники катихизис всегда наизусть помнили}; *Preotul pre diaconul și pre clerici să nu-i obijduiască, și veniturile lor să nu le oprească, și cu mâna a-i bate pre ei să nu îndrăznească* [2, p.10] {Священнику диакона и причетников не обижать, и доходов у них не удерживать, и рукою их бить не дерзать}; ... *și nici o cheltuială fără de știrea preotului, iară ceale mai mari și fără unirea poporenilor să nu facă* [2, p.14] {и никаких расходов без ведома священника, а в больших, и без согласия прихожан, не чинили}; *Pentru cei văduvi slujitori celor sfinte să privegheze blagocinul ca feațe fâmeiești ceale cu prepus pre lângă sâne să nu fie nici supt un chip* [2, p.11] {О вдовых священнослужителях наблюдать, дабы ззорных женских лиц при себе не держали ни под каким видом}; *pre unul ca acela negreșit să-l trimată la pravlenie duhovnicească sau la Dicasterie* [2, p.12] {такового должен представить в духовное правление или консисторию неотменно}; *Pre slujitorii bisearicești ce vor fi fără loc să nu-i îngăduie blagocinul să împlinească slujbele* [2, p.12] {Праздных священно и церковнослужителей до исправления треб не допускать}; *cu curăția minții și a inimii dragostea lui Hristos ți-ai agonisit* [3, p.3-4] {чистотою ума и сердца любовь Христову стяжал еси}; *iară cu inima cea umilită dragostea lui Hristos agonisindu-ți* [3, p.17] {умиленным же сердцем любовь Христову стяжав}; *Stâlp neclătit, cuvioase, te-ai arătat celor ce se roagă ție, și adăpostire tuturor celor ce aleargă la lăcașul din Sarov* [3, p.24-25] {Явился еси, преподобие, молящимся тебе столп непоколебим и прибежище всем притекающим во обитель Саровскую}; *că dosedirile și înjosirile le-ai răbdat bucurându-te; loviri și rane de la oamenii cei răi ai luat, pentru care te-ai și rugat, cuvioase* [3, p.7-8] {досады бо и безчестия претерпел еси, радуясь, ударения и раны от злых человек приял еси, о них же и молился еси, преподобие};

b) **complemente indirecte antepuse:** *iară nu cu toți fără socoteală să umble și să împrietenească* [2, p.11] {а не со всяким безразборно обходиться и дружиться}; *Pentru cei văduvi slujitori celor sfinte să privegheze blagocinul ca feațe fâmeiești ceale cu prepus pre lângă sâne să nu fie nici supt un chip* [2, p.11] {О вдовых священнослужителях наблюдать, дабы ззорных женских лиц при себе не держали ни под каким видом}; *cu cântări de laude să încununăm pre îngerul cel pământesc* [3, p.3] {похвальными песньми венчаим земнаго Ангела}; *Și de umilință și bucurie multe suflete a celor scârbiți le-ai umplut* [3, p.15] {и умиления и радости многи скорбящая душею исполнял еси}; *că cu dreapta sa va acoperi pre ei și cu brațul său îi va apăra* [3, p.11] {зане десницею покрывает я и мышцею защитит их}; *locașul Sărovului cu tine se laudă* [3, p.9] {обитель Саровская тобою хвалится};

c) **complemente de agent antepuse:** *Deacă de cătră Preaosfințitul Arhiereu sau de cătră Dicasterie, sau de cătră duhovniceasca pravlenie să va scrie, ...* [2, p.13-14] {Естьми от Преосвященнаго Архиеерея или от консистории, или от духовнаго правления тебе предписано будет...}; *iară deacă cu ceva de dânsul să vor obijdui, apoi să se jăluiască ție, blagocinule* [2, p.10] {а естъми б чем от него были обижены, жаловались бы тебе, благочинному};

d) **complement direct + alte complemente antepuse:** *Tu pentru dragostea cătră Hristos toate cele frumoase ale lumii lăsându-le și în pustia Sărovului sălășluindu-te, nicicum nu te-ai înfricoșat de năpădirile vrăjmașilor celor nevăzuți* [3, p.8] {Ты любве ради Христовы вся красная мира оставив и в пустыню Саровскую вселився, никакоже утрашил еси невидимых враг борения}.

Determinanții circumstanțiali au, după cum se știe, o libertate mai mare în structura enunțului – atât în limba veche, cât și în cea contemporană, iar cazurile de poziționare înaintea cuvântului determinat, atestate în textele vizate și sesizate ca devieri de la configurația obișnuită, sunt condiționate, de multe ori, de poziția finală a predicatului. Oricum, iată câteva exemple de antepunere a complementelor circumstanțiale de mod: a)... *și nici o cheltuială fără de știrea preotului, iară ceale mai mari și fără unirea poporenilor să nu facă* [2, p.14] {и никаких расходов без ведома священника, а в больших, и без согласия прихожан, не чинили}; b) *iară fără slujbă a trăi să nu îngăduie blagocinul* [2, p.13] {а праздно жить не допускать}; c) *iară mai vărtos cu deosăbită luare aminte să caute ca să nu se îmbete, la cărcimă să nu umble*, [2, p.6] {а наипаче с крайним вниманием смотреть, чтоб не пьянствовали, в питейные дома не ходили}; d) *la nimenea cu obrăznicie să nu umble* [2, p.11] {ни к кому нахально не ходить}; e) *și cătră el cu căldură să strigăm* [3, p.3] {и к нему тепле возопим}; f) *Astăzi, credincioșii, duhovnicește prăznuind în ziua cea vestită a cuviosului părinte* [3, p.21] {Днесь, вернии, духовно торжествующе в нарочитом празднике преподобнаго отца}; g) *fără de a te mai întoarce înapoi ai urmat lui Hristos* [3, p.23] {невозвратно Христу последовал еси}; i) *A celor ce cu credință și cu dragoste aleargă la Tine și cu frică te cântă, auzi-le glasul cel de rugăciune, Stăpână* [3, p.24] {С верою и любовию притекающих к Тебе и со страхом поющих Тя молитвенный глас услыши, Владычица}.

Concluzii

Secvențele de text cu fenomenele semnalate *supra* nu reprezintă „partea leului” din traduceri pe care le-am parcurs. În majoritatea cazurilor, limba utilizată de traducător este în consonanță cu standardul limbii române din acea epocă, fiind afectat doar de abaterile și devierile generate de influența din partea originalului. Dovadă sunt pasajele în care sintaxa textului rusesc (original) este abandonată și substituită prin structuri specifice limbii române, ca în exemplul: *și pentru aceea datorita blagocinului este ca și însuși el, și prin preoți să îndemne pre poporeni ca să cumpere aseamenea cărți, măcar deși nu într-o vreme, și să le treacă în izvodul lucrurilor bisericii* [2, p.4] {Cf.: и потому благочиннаго должность, и чрез самага себя, и чрез священников, прихожанам увещательно предлагать, дабы таковыя книги, хотя не в одно время, были куплены и церковными были записаны}. Cu toate acestea, izolarea tot mai insistentă de limba română de dincolo de Prut, care, în această perioadă, trecea printr-un proces de unificare și de modernizare a normelor sale literare, conduce la conturarea, în spațiul pruto-nistean ocupat, a unui idiom împestrit cu numeroase vocabule și structuri străine caracterului firesc al acestei limbi, care vor persista și vor constitui, încă mult timp, un subiect de aprigi discuții filologice.

Referințe:

1. AVRAM, M. Particularități sintactice neromânești în diferite momente ale evoluției limbii române literare. În: *Studii și cercetări lingvistice*, XXVI, 1975, nr.5, p.459 – 466.
2. *Instrucția blagocinului*. Chișinău: Tipografia Exarhicească, 1827. 47 p.
3. *Slujba și Acatistul cuviosului și de Dumnezeu purtătorului Serafim din Sarov*. Chișinău: Tipografia Eparhială, 1910. 88 p.
4. OBROCEA, N. Noi considerații privind limbajul religios românesc. În: *Philologica Banatica*, III (2), Timișoara: „Mirton”, 2009, p.70-78.
5. COȘERIU, E. *Lingvistica integrală* / Interviu realizat de N.Saramandu. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996. 184 p.
6. COLESNIC-CODREANCA, L. Limba de redactare a primei Constituții a Basarabiei de la 1818 (1828). În: *Limba Română* (Chișinău), anul XX, 2010, nr.9-10, p.161-172.
7. BRĂESCU, R. Topica adjectivului în română. O perspectivă tipologică. În: *Limba Română*, LXII, 2013, nr.2, p.209-225.
8. DRAGOȘ, E. *Elemente de sintaxă istorică românească*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 174 p. ISBN 973-30-4903-4
9. BRĂESCU, R. DRAGOMIRESCU, A. Sintaxa adjectivelor relaționale în limba română veche. În: *Limba Română*, LXIII, 2014, nr.1, p.27-48.
10. DRAGOMIRESCU, A., O schimbare parametrică de la româna veche la româna modernă în sintaxa formelor verbale compuse cu auxiliar. În: *Limba Română*, LXII, 2013, nr.2, p.225-240.

Date despre autor:

Claudia CEMĂRTAN, doctor în filologie, conferențiar universitar, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: claudiacemartan@gmail.com

Prezentat la 14.12.2018